

KOEPSEL LOKALE DIENSTENECONOMIE

LOKALE DIENSTENECONOMIE MAAKT WERK VAN ARMOEDEBESTRIJDING

Oktober 2010

Ten geleide

2010 is het Europees Jaar van de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. België schuift armoedebestrijding dan ook als één van de thema's naar voor tijdens haar voorzitterschap van de Europese Unie de 2e helft van het jaar. De Vlaamse overheid maakt in haar regeerakkoord en de Vlaanderen in Actie-doelstellingen van de bestrijding van armoede een topprioriteit.

De definitie van armoede volgens professor Jan Vranken luidt als volgt:

“Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen.”

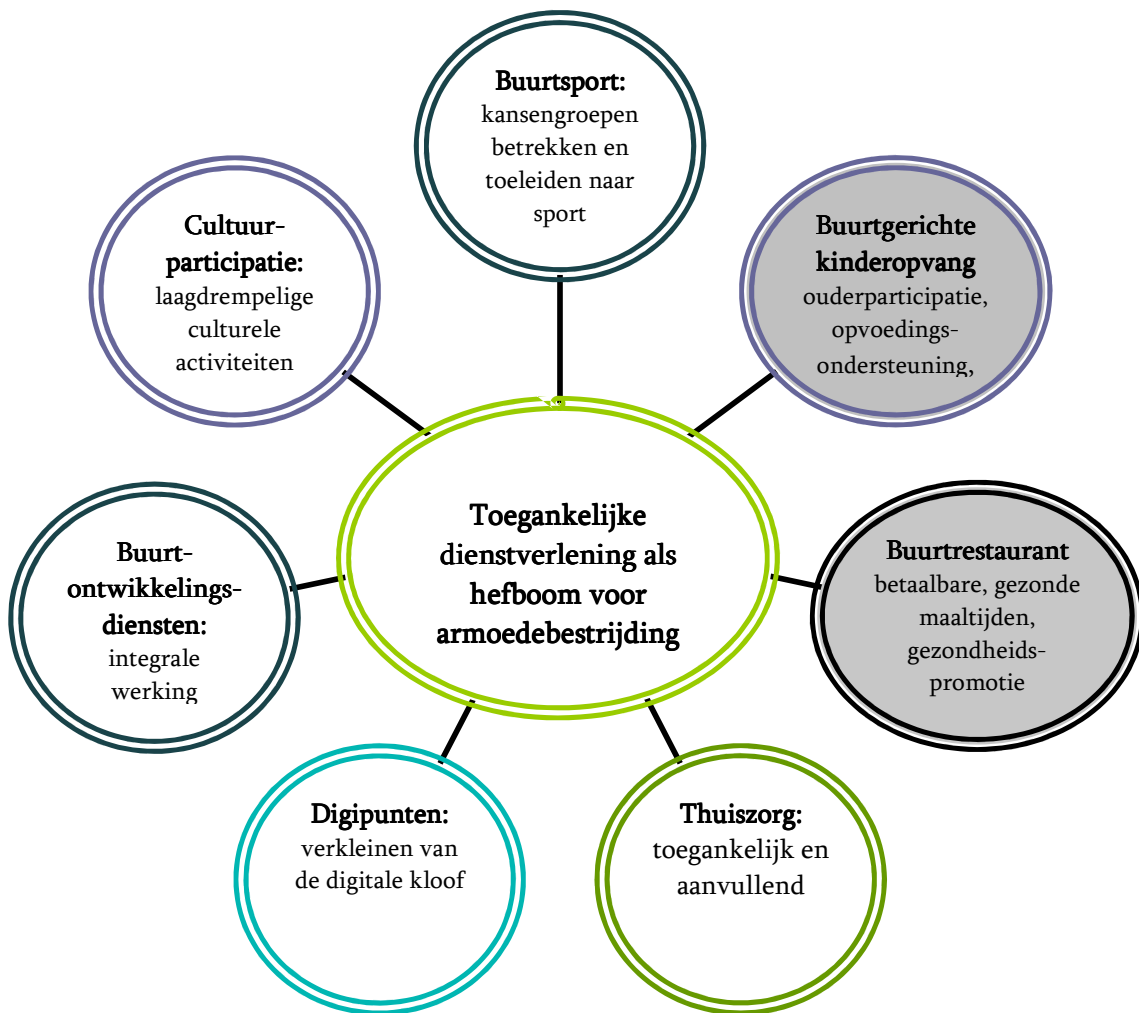
Armoede is dus een complexe thematiek met vele dimensies.

Met deze nota willen we de inspanningen die de initiatieven lokale diensteneconomie leveren op het vlak van armoedebestrijding in de verf zetten. De buurtontwikkelingsdiensten doen dit via een integrale werking gericht op het verbeteren van de levenskwaliteit van gezinnen en hele buurten, het duurzaam en kwalitatief tewerkstellen van mensen in armoede en het aanbieden van een toegankelijke dienstverlening op maat van buurtbewoners en gezinnen in armoede. Bovendien formuleren we enkele beleidsaanbevelingen naar de verschillende overheden op Europees, federaal, Vlaams en lokaal niveau.

LOKALE DIENSTENECONOMIE: HEFBOMEN VOOR ARMOEDEBESTRIJDING

De lokale diensteneconomie en in het bijzonder de buurtontwikkelingsdiensten werken op basis van een participatieve en geïntegreerde aanpak op verschillende domeinen aan armoedebestrijding: werk, buurtontwikkeling, digitale kloof, kinderopvang, zorg, sport, energie, huisvesting,... De lokale diensteneconomie speelt immers in op maatschappelijke noden in de samenleving en is een belangrijke speler in de bestrijding en de preventie van armoede. De LDE is dus een hefboom voor armoedebestrijding waarbij zowel op vlak van dienstverlening (klemtoon op toegankelijkheid) als op vlak van tewerkstelling voor mensen in armoede belangrijke resultaten worden geboekt. De LDE werkt hieraan vanuit haar 3 basispijlers:

- **aanvullende, kwalitatieve en toegankelijke dienstverlening** gericht op individuele of collectieve behoeften, met oog voor lokale aspecten
- **duurzame werkgelegenheid** die de arbeidsmarkt openstelt voor kansengroepen, dit op basis van laagdrempelige aanwerving en een permanent aanbod van vorming en begeleiding
- **centrale aandacht voor participatie** van werknemers, gebruikers en andere stakeholders.

Door de variëteit van de dienstverlening speelt de lokale dienstverlening in op meerdere gebieden van het collectieve en individuele bestaan om zo armoede aan te pakken op verschillende niveaus en facetten: werk, onderwijs, sport, kinderopvang, taal, zorg, energie en huisvesting, digitale kloof.

Enkele voorbeelden:

Lokale diensten buurtgerichte kinderopvang werken preventief en curatief aan armoedebestrijding via toegankelijke en laagdrempelige opvang waarbij de participatie van kwetsbare gezinnen en een sterke lokale inbedding centraal staan. Deze lokale diensten besteden grote aandacht aan de sociale functie van kinderopvang: diversiteit, opvoedingsondersteuning, taalstimulering, ouderparticipatie, buurtparticipatie.

De **lokale diensten buurtsport** zorgen voor de versterking van lokale buurtsportinitiatieven en de creatie van nieuwe sportieve recreatiemogelijkheden in de eigen woon- en leefomgeving. Deze projecten zijn aanvullend en specifiek omdat ze via de methode en aanpak van buurtsport proberen om kansengroepen die spontaan minder gemakkelijk de weg vinden naar sport, te betrekken bij of toe te leiden naar sport.

Via sociale tewerkstelling van kansengroepen worden in enkele lokale diensten zoals de **digipunten** laagdrempelige cursussen ingericht voor mensen in armoede om hun digitale vaardigheden te ontwikkelen zoals “ontdek de PC”, “ontdek het internet”, online solliciteren en workshops zoals “Excel”, “google”, fotobewerking,... Via deze digipunten krijgen mensen in armoede de kans om te participeren aan deze informatiemaatschappij en worden hun inzetbaarheid, hun weerbaarheid en hun groeikansen als werknemer, als werkzoekende, als burger en als consument verhoogd. Bovendien zijn deze digipunten ingebed in de buurt waardoor ook de sociale cohesie van de buurt versterkt wordt.

Getuigenis Mehtap bij dot.kom:

In Posthof bevindt zich ook een digipunt van Dot.kom. Daar kunnen mensen laagdrempelige computerlessen en creatieve workshops volgen. Ook Mehtap Yilmaz (37) schreef zich twee jaar geleden in. Nu geeft ze er zelf les.

"Na mijn studie kantoor bleven mijn vaardigheden op de computer beperkt. Ik kon blind typen en had een notie van tekstverwerking, meer niet. Toen ik hoorde van de lessen bij dot.kom heb ik niet lang getwijfeld. Eerst volgde ik een algemene cursus om de pc te ontdekken en vervolgens schreef ik me in voor een internetcursus."

Voor Mehtap ging een nieuwe wereld open. "Teksten verwerken, informatie zoeken op internet, e-mails versturen, ... De begeleiding leerde ons stap voor stap de kneepjes van het vak. Iedereen krijgt de kans om op zijn eigen tempo te leren. Op het einde van de rit wist ik ook hoe online te solliciteren. Handig, want ik was op zoek naar werk."

Het integreren van verschillende van deze diensten op één laagdrempelige plek, toegankelijk voor buurtbewoners en/of mensen die in armoede leven, maakt van zulke buurtdiensten zogenaamde **buurtontwikkelingsdiensten**.

INVESTEREN IN BUURTONTWIKKELINGSDIENSTEN: DRIEDUBBELE MEERWAARDE

De “buurtontwikkelingsdiensten” (lokale diensten armoedebestrijding) werken op een integrale manier aan de levenskwaliteit van kansarme buurten (door een sociaal restaurant, laagdrempelige computeropleidingen, opruimen zwerfvuil, wijkcomposterend,...). Ze hebben een aanvullende rol op het terrein van de armoedebestrijding, zowel in preventieve als in curatieve zin. Op deze

manier hebben de buurtdiensten een positieve impact op de buurt-of wijkontwikkeling: de sociale samenhang wordt verbeterd en de interculturele samenleving bevorderd.

Buurtontwikkelingsdiensten beantwoorden uiteraard aan alle criteria van buurt- en nabijheidsdiensten en lokale diensteneconomie. Ze hebben echter nog een viertal specifieke kenmerken. Deze kenmerken hangen nauw samen en versterken elkaar:

- Buurtontwikkelingsdiensten werken **buurtgericht**: Genesteld in een kansarme buurt, richten buurtontwikkelingsdiensten zich in de eerste plaats op de armsten, maar streven daarnaast ook een sociale mix na. Ze zijn drempelverlagend voor iedereen – dit is niet te verengen tot (financiële) toegankelijkheid, ook sociale, culturele en psychische toegankelijkheid is belangrijk. Daarenboven zijn ze gericht op sociale cohesie en leefbaarheid.
- Buurtontwikkelingsdiensten zijn gericht op **armoedebestrijding**: De klantengroep is minvermogend waardoor de klanteninkomsten laag zijn. Ze streven naar een absolute toegankelijkheid (niet alleen financieel) voor de kwetsbare bewoners van de buurt.
- Buurtontwikkelingsdiensten werken **integraal/inclusief**: Ze zijn gericht op de integrale ontwikkeling van een buurt. Ze zijn op verschillende levensdomeinen actief en hebben dus raakvlakken met diverse sectoren. Buurtontwikkelingsdiensten zien uitsluiting tegen een brede sociale, politieke en economische achtergrond.
- Bij buurtontwikkelingsdiensten krijgt **participatie** een specifieke vorm: Er is zowel economische, politieke, sociale en/of culturele participatie.

De integrale werking van de buurtontwikkelingsdiensten zorgt voor een meerwaarde op verschillende niveau's waarbij mensen in armoede versterkt worden. Deze lokale diensten

De integrale aanpak van buurtontwikkelingsdiensten zorgt voor een driedubbele meerwaarde:

1. Duurzame en kwalitatieve tewerkstelling van personen in armoede.
2. Leefbaarheid van de buurt verhogen door een dienstverlening voor en op maat van mensen in armoede.
3. Het verhogen van de leerkansen van mensen in armoede door op een participatieve manier te investeren in het menselijk, sociaal, psychisch, sociaal en cultureel kapitaal van mensen in armoede.

Voorbeeld: Buurtinitiatieven Kuurne¹

In Spijker en Schardauw, twee aan elkaar palende sociale woonblokken in Kuurne, woont een mix van verschillende rassen, klassen en leeftijden. De woonwijk had een erg negatief imago en de blokken kregen al snel een gettokarakter. Er viel weinig te beleven en de bewoners hadden weinig contact met elkaar. Uit een sinterklaasfeestje voor de buurt groeide uiteindelijk naschoolse huiswerkbegeleiding, seniorenactiviteiten, een sociaal restaurant, een onderhouds- en hersteldienst, buurtgerichte kinderopvang...

¹ Getuigenissen. Buurt- en nabijheidsdiensten: meer dan een job, Koning Boudewijnstichting (2001).

Voorbeeld: Buurtdiensten Gent Noord

't Oud Postje ontvangt dagelijks vijftig tot zeventig buurtbewoners in het wijkrestaurant voor een gezonde, betaalbare maaltijd. Iets meer dan de helft van de bezoekers eet aan het tarief voor personen met een laag inkomen. Het wijkrestaurant werd opgestart door en met bewoners uit de buurt. Na acht jaar werken we nog steeds vrijwel uitsluitend met mensen uit de buurt, niet alleen als doelgroepmedewerkers met arbeidscontract, maar ook als arbeidszorgmedewerkers in vrijwilligersstatuut. Op regelmatige basis bevragen we de buurt over onze werking. Als resultaat van deze bevragingen werden in 't Oud Postje intussen al twee bijkomende projecten (een buurttuin en een openbare computerruimte) opgestart.

WERK ARMOEDE WEG VIA DUURZAME EN MAATSCHAPPELIJKE ACTIVERING

De posities die personen innemen op de arbeidsmarkt drukken een rechtstreekse stempel op hun huidige (en toekomstige) inkomen en bijgevolg op hun bestedingsmogelijkheden en levensomstandigheden. Wie in armoede leeft kende veelal een hobbelig arbeidsmarktparcours, bevindt zich in een preciaire arbeidsmarktsituatie of staat- soms al langere tijd- buiten het arbeidsmarktcircuit².

*Het Vlaams Netwerk van Verenigingen waar Armen het Woord Nemen voerde in 2007 een onderzoek naar de **valkuilen, hefbomen en acties voor het zinvol activeren van mensen in armoede naar kwalitatieve tewerkstelling**. Mensen in armoede komen dikwijls op vrij jonge leeftijd op de arbeidsmarkt terecht in een ongelijke positie, namelijk zonder diploma, zonder de nodige competenties, zonder veel zelfvertrouwen, ... Trajectbegeleiding, opleiding of tewerkstelling kunnen volgens de onderzoekers meebepalende factoren zijn, maar zijn op zich niet voldoende. In hun bevindingen staat het noodzakelijk samengaan van instrumentele en expressieve vooruitgang centraal. Onder de instrumentele vooruitgang worden zaken als onderwijs, inkomen, tewerkstelling,... verstaan, die vaak ook objectief meetbaar zijn. Met expressieve vooruitgang worden die zaken aangeduid die te maken hebben met (emotioneel) welzijn, het zich goed voelen, sterker worden, gezonder worden, uit isolement treden,... Aan deze welzijnscomponent kan wel gewerkt worden, mensen kunnen versterkt worden, en de mensen in armoede zijn daarvoor ook vragende partij. Eenvoudig is dit niet, dit vraagt enorm veel tijd en inzet van mensen en middelen. (...) De "zo snel mogelijk op werk gerichte aanpak" is vaak zeer zinvol en efficiënt voor een heleboel werkzoekenden, maar niet voor mensen met een complexe armoedeproblematiek. Een brede interpretatie van het begrip activering, waarbij een proces doorlopen wordt via een traject, op maat, aangepast aan tempo, verlangen en draagkracht van mensen in armoede, zal op lange termijn ook grotere successen boeken³.*

Volgens de "Capability Approach" van Amartya Sen en Martha Nussbaum is armoede het ontnomen zijn van fundamentele mogelijkheden. Via het wegwerken van belemmeringen van de vrijheden van individuen om keuzes te maken die ze waardevol vinden kan men werken aan

² De Boyser K, Vranken J (2008). Naar een doelmatige armoedebestrijding. Oases. p.110.

³ Vlaams Netwerk waar Armen het Woord Nemen vzw, Elke Vandermeerschen, Valkuilen, hefbomen en acties voor het zinvol activeren van mensen in armoede naar kwalitatieve tewerkstelling (2007).

armoedebestrijding⁴. Een geïntegreerde benadering op maat gericht op het verruimen van de instrumentele vrijheden en basismogelijkheden/capabilities worden vergroot, heeft dan het meest kans op slagen.

De buurtontwikkelingsdiensten zetten actief in op deze geïntegreerde aanpak op maat voor en samen met mensen in armoede. Zij werken aan hefboomen niet rechtstreeks gericht op de “snelst mogelijke weg naar werk”, maar gericht op het bereiken van duurzame en maatschappelijke activering en tewerkstelling, zoals:

- Werken aan zelfkennis, zelfwaardering, zelfvertrouwen
- Opbouwen van sociale netwerken
- Op een participatieve manier werken aan een aantal concrete welzijnsproblemen.
- Wegwerken van de belemmeringen in keuzemogelijkheden zodat mensen in armoede bewuste keuzes kunnen maken die ze zelf waardevol vinden.

Voorbeeld: *Cursus Sterk op je werk (Vormingplus) voor de medewerkers van Posthof.*
In de cursus “Sterk op je Werk” wordt er aan twee pijlers gewerkt. In eerst instantie komt zelfwaardering en het ontwikkelen van een correct zelfbeeld aan bod. In een tweede fase wordt er gekeken naar werken in teamverband en leren opkomen voor jezelf en je mening formuleren. De medewerkers die deze cursus volgen, komen er stuk voor stuk sterker en beter voorbereid uit. Ze weten meestal beter wat ze willen en vooral wat ze niet willen. Ze leren ook om rekening te houden met hun collega’s en de groep collega’s evolueert in vele gevallen ook eerder naar een sociaal netwerk. Zelfs al zitten ze dan thuis nog gedeeltelijk in hun isolement, dan wordt dit toch op het werk op slag een stuk minder. Ze beginnen dan stelselmatig te beseffen dat ze voor sommige dingen wel op hun collega’s kunnen rekenen en dat er iemand is die naar hen wil luisteren.

Voorbeeld: *Leren Ondernemen (POP’s)*
Leren Ondernemen vzw werkt in 2010 intensief samen met begeleiders en doelgroepmedewerkers aan een vorm van persoonlijke ontwikkelingsplanning die de persoon als geheel met zijn/haar context omvat. We zijn gestart vanuit een bevraging wat de woorden “persoonlijk”, “ontwikkeling” en “planning” betekent voor de mensen in armoede die op Leren Ondernemen komen. Het werd ons duidelijk dat het persoonlijke verhaal sterk verbonden is met de context en de omgeving. Wie ik ben, hangt sterk samen met wie ik rond mij heb. Ook kwam sterk het verhaal naar voor dat een vooruitgang (groei) die gestaag vooruit gaat, niet altijd mogelijk is. Het verhaal thuis bepaalt zoveel mee, en zorgt dat je soms precies terug van “af” moet beginnen. Ook daarom is je loopbaan (of je leven) soms moeilijk te plannen. We kozen daarom voor het TWIN-5-Model. Dit model werd door Flora ontwikkeld om functioneringsgesprekken te doen. Dit model houdt rekening met vijf vormen van arbeid (en dus niet enkel met de productieve of betaalde arbeid). Daarnaast worden in deze functioneringsgesprekken ook vragen gesteld naar zorgarbeid (voor wie zorg je, hoe doe je dat en wie zorgt voor jou?), zelfarbeid (leren is meer dan vaktechnisch leren en zelfzorg), sociale arbeid (zorg voor anderen en de samenleving, erkenning van vrijwillig engagement) en natuurlijk ook

⁴ De Prins, p. en Motmans, J. (2009). Arbeidszorg in Vlaanderen. De toegang tot de arbeidsmarkt als instrumentele vrijheid. Politeia. p.36

vragen over de moeilijke evenwichtsoefening tussen deze vormen van arbeid. Samen kijken we hoe de begeleider mensen kan ondersteunen om in hun leven het goede evenwicht te zoeken. De vragen in het functioneringsgesprek werden opgesteld samen met mensen in armoede en de begeleiders en werden door hen voor een eerste keer uitgetprobeerd.

I. AANBEVELINGEN

“De strijd tegen armoede is een zaak van iedereen”, luidt het motto van het Europees Jaar van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting 2010. In het Vlaams regeerakkoord staat dit als volgt: *“Vlaanderen werkt haar armoedebestrijdingsbeleid uit, in nauwe samenwerking met het federale niveau (onder meer via de interministeriële conferentie sociale integratie), de provincies en het lokaal beleid (onder meer via sociale beleidsplannen)”* en (...) *“we voorzien in het regeerakkoord in alle beleidsdomeinen hefboomen om armoedesituaties te voorkomen en/of terug te dringen. Dit is bijvoorbeeld het geval in de hoofdstukken die betrekking hebben op werkgelegenheidsbeleid, onderwijs, huisvesting, welzijns- en gezondheidszorg, energie, cultuur en sport, toerisme.”*

De initiatieven lokale diensteneconomie werken op verschillende domeinen en verschillende niveau's aan armoedebestrijding. Om deze inspanningen meer kansen op slagen te geven is een integraal en coherent beleid nodig van de verschillende overheden en beleidsdomeinen. De Koepel Lokale Diensteneconomie formuleert hierbij enkele aanbevelingen voor de verschillende bestuursniveau's.

Aanbeveling op Europees niveau

- De bestrijding van armoede is één van de 5 doelstellingen van de EU 2020 strategie (de EU strategie voor de komende 10 jaar). Het ondersteunen van een proactief sociaal en armoedebeleid is dan ook erg belangrijk.
- Een Europees werkgelegenheidsbeleid dat ook mensen in armoede kansen en toegang geeft tot een kwalitatief en duurzaam arbeidscircuit.

Aanbeveling voor de federale overheid

- Samen met de andere overheden werken aan de leefbaarheid van de buurtontwikkelingsdiensten via een structurele klaverbladfinanciering.

Aanbeveling voor de Vlaamse overheid

- **Structureel klaverblad buurtontwikkelingsdiensten.** De nood aan een structurele oplossing voor de klaverbladfinanciering van buurtontwikkelingsdiensten blijft groot. Hoewel de rol van de buurtontwikkelingsdiensten duidelijk is, leidt de strikt buurtgerichte, lokale component van hun werking telkens tot een niet aflatende discussie over de vraag of de Vlaamse dan wel de betreffende lokale overheid in de klaverbladfinanciering moeten

tussenkomen. Daarom wordt aan de Vlaamse Regering gevraagd om, samen met de lokale besturen en ter versterking van het Vlaams welzijns- en kansarmoedebeleid, een oplossing te vinden die de buurtontwikkelingsdiensten uit deze patstelling verlost. De Koepel LDE pleit voor een verankering in het Vlaams welzijnsbeleid en vraagt een structureel klaverblad rond armoede en leefbaarheid op Vlaams niveau.

We verwijzen ook naar de doelstellingen van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2010-2014:

“(...)Er zal onderzocht worden hoe de klaverbladfinanciering voor de “buurtontwikkelingsdiensten” kan geregeld worden. (...)”⁵.

- **Honoreren van de inspanningen voor maatschappelijke activering van mensen in armoede.** De buurtontwikkelingsdiensten kiezen er expliciet voor om mensen in armoede tewerk te stellen. De doelgroepwerknemers worden op een integrale manier begeleid (begeleiding ook op het vlak van welzijnsproblemen, huisvesting,...). Dit vergt uiteraard extra inspanningen van de omkadering.
- **Criteria doelgroepwerknemers binnen LDE:** Ziekte en invaliditeit wordt niet bepaald bij de gelijkstellingen voor werkloosheidsduur. Hierdoor vallen echter enkele zeer kwetsbare werkzoekenden uit de boot die binnen de LDE nieuwe kansen zouden kunnen krijgen.. De Koepel LDE vindt dat leefloongerechtigden al vanaf de eerste dag (i.p.v. na 6 maanden) in aanmerking zouden moeten kunnen komen voor lokale diensteneconomie.

Aanbeveling voor het lokale en provinciale niveau

- Het verankeren en ondersteunen van de initiatieven lokale diensteneconomie in het lokaal sociaal beleidsplan.
- Het erkennen van de meerwaarde van de buurtontwikkelingsdiensten voor de leefbaarheid van bepaalde buurten en wijken en als hefboom voor armoedebestrijding.

⁵ Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2010-2014, p.74